

Het EK Voetbal dat nu in Polen en Oekraïne speelt, moet beide landen in de etalage zetten. Minister Joanna Mucha van Sport en Toerisme zegt op haar website: 'We gaan er alles aan doen om de voetbal-supporters over te halen Polen nogmaals als toerist te bezoeken'.

Polen: Op vakantie in het voormalige arbeidersparadijs

Het Poolse ministerie van Sport en Toerisme gaf een groep economen van de universiteiten van Łódź, Warschau en Krakow opdracht tot een impactstudie over het Europees Kampioenschap Voetbal in Polen en de Oekraïne. De onderzoekers spreken over het 'Barcelona-effect'. Twintig jaar terug vonden daar de Olympische Spelen plaats. Tussen 1986 en 2000 verdubbelde het aantal buitenlandse toeristen in de Catalaanse hoofdstad tot 3,5 miljoen per jaar. De toegenomen naamsbekendheid en de verdrievoudiging van de hotelcapaciteit hielpen deze stijging mogelijk te maken.

Het Poolse rapport rekent op 500.000 extra toeristen tussen 2012 en 2020 vanwege het EK. De Poolse overheid investeert direct en indirect 6 miljard euro. Daarvan is 1 miljard in de bouw van nieuwe voetbalstadions in Wrocław, Poznań, Gdańsk en Warschau gestoken. De rest is met name in de aanleg van autowegen (bijna 1000 kilometer) en verbetering van spoorwegen gaan zitten.

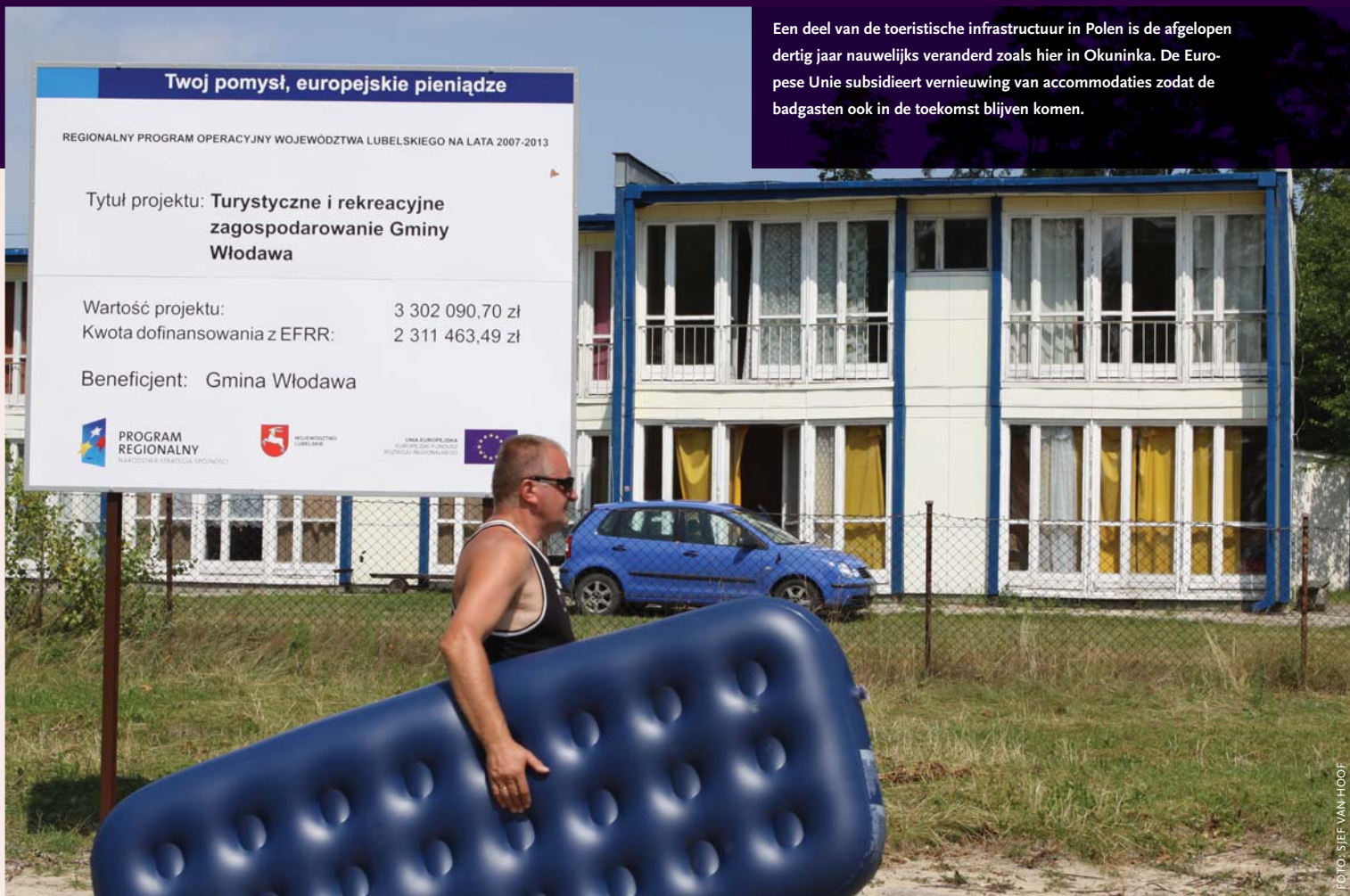
Oppepper

Polen kan wel een oppepper van het toeristische imago gebruiken. In de Anhold GFK Roper Nations Tourism Index van 2008 (die de imago's van 50 landen vergelijkt) eindigde Polen als vakantiebestemming

bedroevend laag (op de 35^e plek). Dit cijfer is nog geflatteerd door de waardering in de Verenigde Staten en Canada, waar Polen vanwege de diaspora nog steeds een redelijk goed imago geniet. Maar in buurlanden als Zweden en Duitsland scoort Polen ronduit beroerd. Reisjournalist Sonny in't Zand van het *Algemeen Dagblad* denkt dat het in Nederland niet veel beter is. 'Drie of vier keer per jaar in de reisbijlage is voor Polen wel genoeg. Onze lezers hebben toch liever verhalen over West-Europese vakantielanden.'

En dat terwijl het (kuur)toerisme op het hedendaagse Poolse grondgebied een lange geschiedenis kent. Łądek-Zdrój en Teplice in Silezië waren al in de 14^e eeuw bekende kuuroorden. Kołobrzeg (1803) en Sopot (1823) horen tot de voorhoede van de Europese badplaatsen. De Towarzystwo Tatrzańskie (1873) was een van de eerste Europese verenigingen ter promotie van het toerisme.

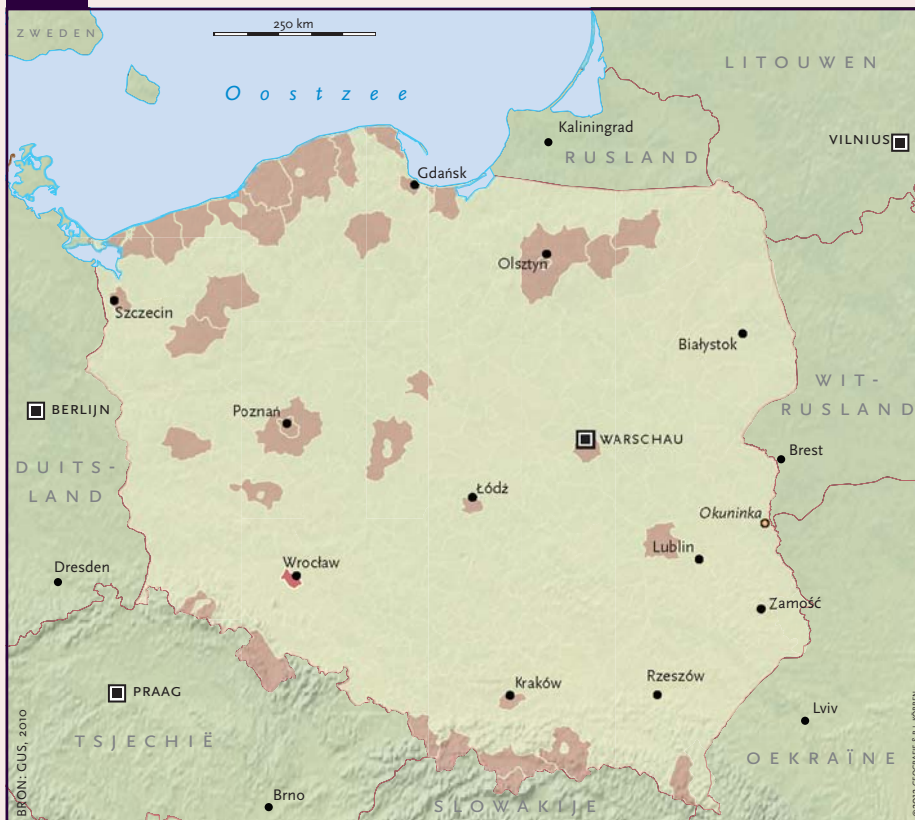
Polen kan wel een oppepper van het toeristische imago gebruiken

Een deel van de toeristische infrastructuur in Polen is de afgelopen dertig jaar nauwelijks veranderd zoals hier in Okuninka. De Europese Unie subsidieert vernieuwing van accommodaties zodat de badgasten ook in de toekomst blijven komen.

FOTO: STEF VAN HOOFF

Figuur 1: Gebieden met de hoogste 10% van de bedden capaciteit in toeristische accommodaties

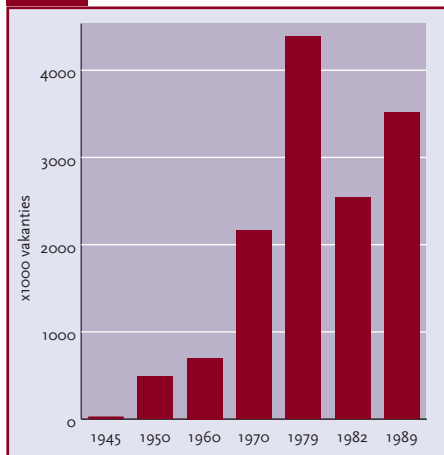
Een aantal belangrijkste toeristengebieden is duidelijk te herkennen: culturele hoofdstad Krakow, politieke hoofdstad Warschau, beursstad Poznan, de Baltische kust, het Tatragebied rond Zakopane en het merengebied in Mazurië.

Deze club had een opvoedend karakter. Tussen 1795 en 1918 was het Poolse grondgebied verdeeld tussen Rusland, Pruisen en Oostenrijk. Uitstapjes en reizen waren een van de weinige mogelijkheden om vaderlandsliefde te kweken onder jonge Polen van goede komaf.

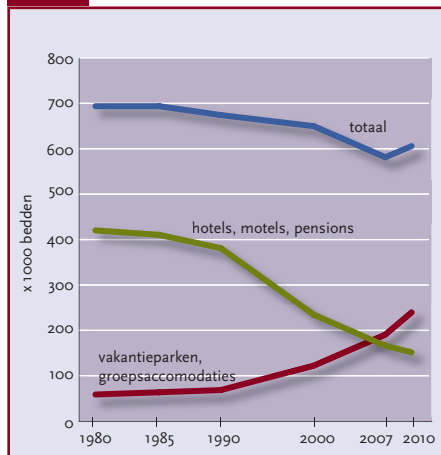
Was toerisme ook in Polen lange tijd een elitaire bezigheid, dit veranderde met de oprichting van de Polska Rzeczpospolita Ludowa (PRL) in mei 1945. De communistische Poolse overheid besloot dat vakantie een grondrecht was van iedere werknemer. Vakbonden, bedrijven en instellingen lieten verspreid over heel Polen vakantieparken aanleggen. Leden en werknemers konden daar om de beurt zo'n twee weken heen (kader op pagina 53). De parken bestonden uit een eetzaal met een gaarkeuken, een toiletgebouw en een reeks houten of kunststof huisjes. Het verblijf was op basis van vol pension en mensen aten in ploegendiensten volgens een strak schema. De *Kaowiec* van het complex (een speciaal opgeleide activiteitenbegeleider) organiseerde dansavonden, wandeltochten, sportwedstrijden en een kampvuur waar traditionele Poolse liedjes gezongen werden.

De PRL-tijd mag dan gemengde gevoelens opwekken in Polen, figuur 1 laat zien dat het de overheid menens was de bevolking vakantiemogelijkheden in eigen land te bieden. In

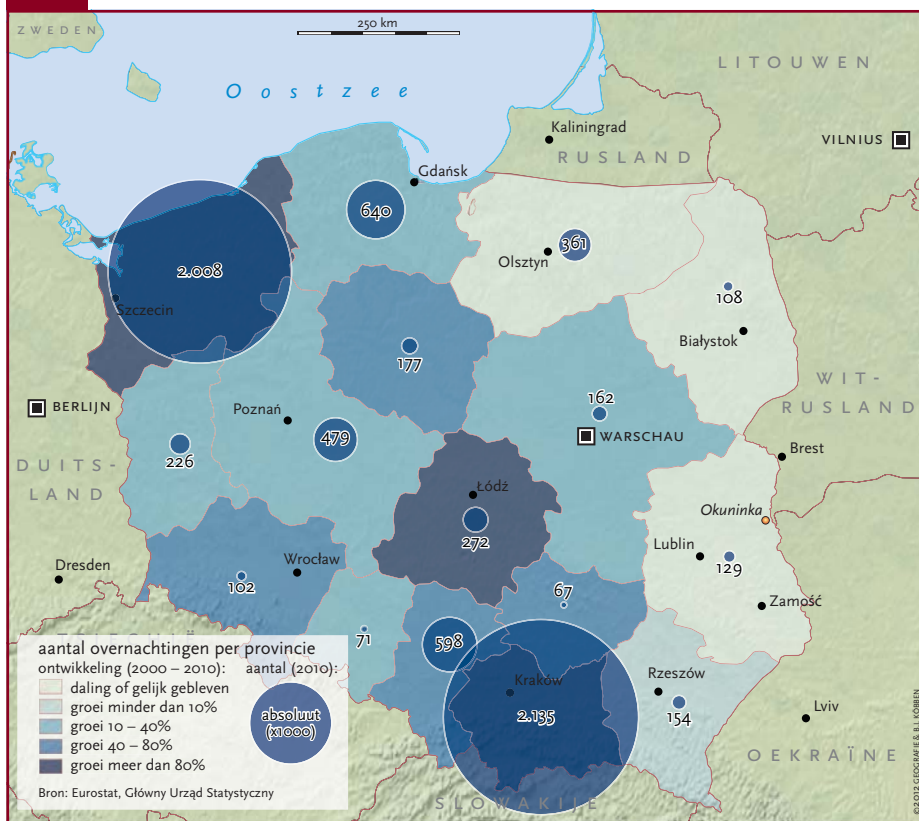
Figuur 2: Georganiseerde vakanties in collectieve vakantieparken in Polen (1945-1989)

Figuur 3: Ontwikkeling beddencapaciteit in verblijfsaccommodaties in Polen (1980-2010)

Figuur 4: Ontwikkeling van het buitenlandse toerisme in Polen (2000-2010)

De introductie van de markteconomie in 1989 maakte het er voor de toeristische sector in Polen niet makkelijker op. Vakantie was niet langer een sociaal 'recht'. Geprivatiseerde bedrijven wilden van hun vakantieparken af. Sommige werden verkocht en verzelfstandigd, andere gingen jarenlang dicht. Investeren was niet lucratief: tussen 1989 en 1995 halveerde het reële beschikbare inkomen voor vrijetijdsbesteding en vakanties.

Toen de nationale economie aantrok, wilden veel Polen iets anders dan de traditionele *all inclusive* vakantie met werkmanskost en animator. De huidige vertrekstaat van een regionale luchthaven als Rzeszów spreekt boekdelen: naast 'werk'-bestemmingen in het Verenigd Koninkrijk en Dublin staan Girona, Sharm el Sheikh, Hurghada, Enfida, Monastir en Antalya op de vertrekborderen.

De Poolse toeristensector was bij de introductie van de markteconomie in 1989 bijna volledig afhankelijk van de binnenlandse vraag. Nieuwsgierige buitenlanders sliepen na de omwenteling weleens een paar nachten in een PTTK-herberg, maar de doorsnee-toerist wilde andere vakanties (meer stad, minder *all inclusive*, een ander type accommodatie en meer culinaire keus). Figuur 3 laat zien hoe de markt op de veranderende vraag naar accommodatie reageerde.

Het prachtige oosten

Het EK Voetbal moet de wereld laten zien dat Polen meer is dan een *low budget* locatie voor vrijgezellenfeesten of een dagje goedkoop winkelen. Hoewel het aantal beschikbare bedden in verblijfsaccommodaties nog steeds niet terug is op het niveau van 1989, is de bezettingsgraad met 39,6% erg laag. Ter vergelijking: in de EU als geheel is dat 54,7% en in Nederland 52% (2011). Terwijl het aandeel van Polen in de beddencapaciteit in de EU in 2011 (2,2%) fors lager was dan het aandeel in de EU-bevolking (7,6%).

Het Poolse ministerie van Sport en Toerisme mikt dan ook op een verbetering van de gemiddelde bezettingsgraad van de accommodatie, en hogere bestedingen aan cultuur en restaurants.

In 2007-2013 kwamen alle Poolse regio's in aanmerking voor steun uit de Europese structuurfondsen. In februari 2012 waren er volgens de Poolse krant *Rezcypolita* 526 projecten uitgevoerd met een waarde van 125 miljoen euro. Tot 2015 moeten er nog 1260

de jaren 70 namen ook de mogelijkheden toe om in bevriende socialistische staten zoals Joegoslavië, Roemenië en Bulgarije op vakantie te gaan. De politieke en economische crisis in de jaren 80 maakte daar een eind aan. Vanwege vakbondspetsten werd in 1981 de noodtoestand uitgeroepen en de vakantiemogelijkheden liepen sterk terug.

Tot 2015 moeten er nog 1260 EU-gefinancierde projecten bijkomen

Particuliere bezitters van vakantiehuisjes in Polen plaatsen graag een hek rond hun bezit. Hierdoor wordt het Witte Meer steeds moeilijker bereikbaar voor dagjesmensen.

Naar het Witte Meer

In het merengebied rond het drielandenpunt van Oekraïne, Wit Rusland en Polen ligt het plaatsje Okuninka aan het Jezioro Białe (Witte Meer). Het ovale water met kalkbodem en zandige oevers heeft helder en matig oligotroof water. Padvindders ontdekten als eersten dat het hier prima vakantie vieren is. Toen de mare van het heldere water zich begon te verspreiden, verwierven in de jaren 50 bedrijven en instellingen uit nabijgelegen steden als Lublin, Rzeszów en Zamosc grond om vakantieverblijven rond het meer te bouwen. De sociale fondsen van de artsen, politie en rechtbank waren de eerste die vakantieparken aanlegden. Nergens in Polen was zo'n dichte concentratie van vakantieparken te vinden: aan het eind van de Polska Republika Ludowa (1989) hadden 72 bedrijven hun eigen vakantiepark (*Osrodek*) aan het meer. Op hoogtijdagen konden er 40.000 mensen tegelijk recreëren. Voormalig directeur Janusz Bartnik van vakantiepark Społem (Voedselverwerking) vertelt dat zijn park van begin juni tot eind september volledig bezet was. 'In de PRL-tijd was er weleens schaarste aan voedingsmiddelen, maar bij ons was altijd volop te eten: 100 gram ham en 100 gram kaas per persoon per dag, onbeperkt soep.'

Na 1989 braken moeilijke tijden aan voor de *Osrodeks*. Nieuwe eigenaren hadden vaak geen geld voor onderhoud, laat staan voor nieuwe investeringen. Veel vakantieparken rond het meer zien er nog net zo uit als toen de sociale fondsen de sleutel inleverden: een

FOTO: SIEF VAN HOOFF

gaarkeuken, een eetzaal met zware gordijnen en vitrage, kasten van bruin fineer vol serviesgoed met coöperatielogo.

Sommige kopers hebben delen van hun terrein doorverkocht aan mensen die er een eigen vakantiehuis bouwen. Het eerste wat die doen is een hoge afrastering optrekken rond het terrein en een bordje ophangen met 'zły pies' (boze hond). Door de territoriumdrift is het Witte Meer op sommige plaatsen al niet meer bereikbaar voor dagjesmensen. Sinds 1989 zijn er ruim 1300 vakantie woningen gebouwd en hun aantal neemt nog toe.

In de tijd van de planeconomie was er een opgelegde 'vakantiespreiding' (gepensioneerden in mei/juni en september, mensen met schoolkinderen in juli/augustus). Tegenwoordig is het seizoen erg kort. Alleen in juli en augustus is de bezetting behoorlijk. Veel vakantiegangers uit de nabijgelegen steden wachten eerst op het weerbericht en twee weken zoals vroeger. Uitbater Andrzej Edward van vakantiepark Zdrowej (Gezondheid, het vroegere vakantieverblijf voor artsen) vindt het niet eerlijk. 'In Warschau betaalt het

Hilton 25 zloty onroerendgoedbelasting per vierkante meter en die kan het hele jaar door kamers verhuren. Ik moet 18 zloty betalen. In juli en augustus heb ik toeristen, maar de rest van het jaar alleen konijnen, vossen en vogels. En dieren betalen niet voor hun overnachtingen.' Edward is sinds 1963 directeur van het vakantiepark. 'Ik zou het liefst een hotel beginnen in Kazimierz Dolny. Daar kun je tenminste het hele jaar gasten ontvangen.'

Toch is de uitdrukking 'nad Białym' ('naar het Witte Meer') gaan nog steeds een begrip in Oost-Polen. De familie Krzysztyński uit Przemyśl bracht vorig jaar de zomervakantie door aan het meer. 'We hadden gehoord dat in de Zwarte Zee een schip gezonken was en dat de kust vervuild was. Hier heb je gegarandeerd schoon water en frisse lucht. Er zijn geen fabrieken in de buurt.' De 21 jarige Urszula Smolen ziet de vakantiegangers aan de *Wodawska Riviera* graag komen. Ze heeft het voormalige vakantiecentrum van de politie overgenomen en is druk met de renovatie. 'Ik ben op vakantie geweest naar Egypte en Tunesië, maar eigenlijk is het hier veel leuker.'

EU-gefinancierde toeristische projecten bijkomen.

In Okuninka (kader) financierde het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling de aanleg van een wandelroute, een pier en een toeristeninformatiecentrum. Verder draagt de EU zo'n 30 miljoen euro bij aan de bouw van een nieuwe luchthaven tussen Swidnik en Lublin in Oost-Polen. De vijf oostelijke regio's presenteren zich in 2007-2013 samen als 'het prachtige Oosten van Polen' op reisbeurzen en op internet. Het gaat om Podlaskie, Lublin,

Świętokrzyskie, Warminsko-Mazurskie en Podkarpacie. Deze regio's zijn na de Poolse toetreding tot de EU ineens aan of dichtbij de buitengrens van de Europese Unie komen te liggen met vervelende consequenties voor de toeristenbranche (figuur 4). Het EK Voetbal zal de Oost-Polen echter niet helpen. De speelsteden liggen in West- en Centraal Polen. Het Oosten zal het ook de komende jaren van de zuivere lucht en de natuur moeten hebben. •

Bronnen

- Krukowska R. 2010. Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie – funkcja turystyczna regionu. *Folia Turistica*, 21: 165-184.
- Polish Ministry of Sport and Tourism 2011. *Impact Report. How Poland 2012 Influences the Polish Economy*. Geraadpleegd op 28 april 2012 via www.2012.org.pl/en/euro-2012/legacy/impact-report.html